

Śródka, Andrzej

Słowo wstępne na sesji z okazji wydania trzech tomów książki "Po drogach uczonych", rozmów, które z członkami Polskiej Akademii Umiejętności przeprowadził dr Andrzej Kobos

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 54/2, 228-230

2009

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kobosa, ile jeszcze wywiadów zamierza opublikować – zachęcano, by jak najwięcej. Ktoś nawet powiedział, że może nie trzeba w dalszej pracy ograniczać rozmówców do samych Akademików, ale próbować „przepytać” uczonych polskich, ilu się da. Trzeba ufać, że powstanie jeszcze nie jeden tom (czwarty, w przyszłym roku) i myśleć o tym, jak z tych wyrazistych sylwetek stworzyć równie wyrazisty portret środowiska całego, w którym ukaza się jego rysy szczególne, decydujące o wykonywaniu zadań stojących przed uczonymi.

Magdalena Bajer

SŁOWO WSTĘPNE NA SESJI Z OKAZJI WYDANIA
TRZECH TOMÓW KSIĄŻKI PO DROGACH UCZONYCH,
ROZMÓW, KTÓRE Z CZŁONKAMI
POLSKIEJ AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
PRZEPROWADZIŁ DR ANDRZEJ KOBOS

Wydawnictwa Polskiej Akademii Umiejętności wydały imponujące trzytomowe dzieło *Po drogach uczonych* (Kraków 2007–08). Imponujące nie tylko rozmiarami (89 rozmów na 2200 stronicach), lecz przede wszystkim mądrością treści w nich zawartą. Ta książka to spotkania-wywiady z członkami Polskiej Akademii Umiejętności, które przeprowadził doktor Andrzej M. Kobos. Z tej okazji 1.12.08 odbyła się w Sali Okrągłego Stołu Pałacu Staszica w Warszawie sesja mająca na celu m. in. promocję wydanego dzieła.

Sesję zorganizował Instytut Historii Nauki PAN wspólnie z Wydziałem II Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Odbyła się dyskusja o książce z udziałem m. in. autora (A. Kobos) oraz profesorów Lecha Szczuckiego, Janusza Tazbira i Andrzeja Śródki. Piszący (wtedy – mówiący) te słowa miał – oprócz uczucia przyjemności i świadomości zaszczytu, które stały się jego udziałem – także pewien powód, dla którego bez wahania przyjął propozycję wygłoszenia słowa wstępnego. To fakt bycia profesorem Instytutu Historii Nauki PAN i członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, ale także członkostwo Komisji Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności i profesura Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Nie przypadkowo sesję współorganizowało Towarzystwo Naukowe Warszawskie; wspólne są bowiem cechy obu wspólnych korporacji. Przede wszystkim i jedna i druga powstały jako naukowe instytucje regionalne, choć ogólnopolskie. Nie do pomyślenia było w tamtych czasach, tak w zaborze austriackim, jak i rosyjskim, jakiegokolwiek rodzime towarzystwo (tym bardziej naukowe) z „polskim” przymiotnikiem w nazwie. Obie zostały równocześnie brutalnie zamknięte, na przełomie 1951 i 1952 roku. Wreszcie – zebranie reaktywacyjne

krakowskiej Akademii miało miejsce, o czym nie wszyscy pamiętają, w Warszawie 16 listopada 1989 r.

Większość uczonych, z którymi prowadzono rozmowy-wywiady, to równocześnie członkowie obu korporacji – Polskiej Akademii Umiejętności i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Lista ich jest długa, ale warto przypomnieć przynajmniej niektórych z nich. To Jan Albrecht, Iwo Białynicki Birula, Marian Biskup, Maria Bogucka, Andrzej Bogusławski, Andrzej Budzanowski, Juliusz Domański, Jan Doroszewski, Michał Głowiński, Andrzej Górski, Maria Janion, Włodzimierz Januszewicz, Oktawiusz Jurewicz, Jan Kaczmarek, Jerzy Kawiak, Jerzy Kłoczowski, Maria Kopeć, Teresa Kostkiewiczowa, Wojciech Kostowski, Teresa Michałowska, Stanisław Mossakowski, Adam Nowosławski, Włodzimierz Ostrowski, Jerzy Pelc, Stefan Pokorski, Jadwiga Puzynina, Stanisław Pużyński, Henryk Samsonowicz, Andrzej Schinzel, Barbara Skarga, Janusz Sławiński, Józef Smak, Ryszard Sosnowski, Lech Szczucki, Janusz Tazbir, Tadeusz Tołłoczko, Andrzej Trautman, Andrzej Trzebski, Tadeusz Ulewicz, Jerzy Vetulani, Alina Witkowska, Jan Woleński, Zbigniew Wójcik, Andrzej Kajetan Wróblewski, Janusz Zakrzewski i Kacper Zalewski.

Co charakterystyczne, wszyscy uczeni – rozmówcy, rozpoczęli podjęcie tematów, zasugerowanych przez doktora Kobosa, od wskazania na ogromne znaczenie czasów początków swej nauki, nawet szkolnej, a także na swych mistrzów kształtujących nie tylko ich przyszłą drogę naukową, ale wpływających na wybory życiowe. Zawsze przewijały się w tych fragmentach tradycje rodzinne, w każdym przypadku podkreślane jako szczególnie ważne.

W każdej rozmowie podejmowano wątek okupacyjny; przecież u zdecydowanej większości młodość przypadała na lata przedwojenne. Zwykle chodziło o czynną działalność w służbie konspiracyjnej Polskiego Państwa Podziemnego, a przecież niemała część Rozmówców znalazła się w straszliwych warunkach niszczonej Stolicy. Piszą o tym nader sugestywnie Maria Bajerowa, Krzysztof Birkenmajer, Mieczysław Choraży, Jerzy Pelc i Henryk Samsonowicz. Maria Bobrownicka, śp. Józef Andrzej Gierowski, Stanisław Grodziski, Gerard Labuda, czy Jerzy Pelc kontynuowali w tym czasie brutalnie przerwane przez wybuch wojny własne kształcenie.

Niemal każdy z Rozmówców mówi o swej odpowiedzialnej, ale i ryzykownej pracy w tzw. drugim obiegu w latach późnego PRL-u i stanu wojennego. Są też nadzwyczaj interesujące i ważne treści odnoszące się w jakimś stopniu do mentalności Polaków (prof. Henryk Markiewicz). Wywiady z prof. Markiewiczem i prof. Władysławem Stróżewskim to w jakimś stopniu historia „w pigułce” inteligencji w czasach PRL-u. Z kolei rozmowy z profesorami Andrzejem Schinzlem i Józefem Siciakiem pokazują, że można reprezentować nauki ścisłe, będąc równocześnie absolutnym idealistą: nie ma wątpliwości co do istnienia bytów matematycznych!

Cieszy piszącego te słowa wielkie zainteresowanie historią nauki, jakie bije z poszczególnych wywiadów. Prof. Stanisław Stabryła snuje wręcz opowieść o dziejach filologii klasycznej w Polsce (szkoły lwowska, krakowska i warszawska), prof. Maria Bogucka ukazuje trudne dla rozwoju nauk historycznych w Warszawie lata powojenne, a prof. Andrzej Staruszkiewicz wprost mówi o ogromnym znaczeniu historii nauki jako fenomenu społecznego. Rozmowa z prof. Andrzejem Kajetanem Wróblewskim to wręcz pasjonująca opowieść o zasadniczych faktach i detalach rozwoju fizyki cząstek elementarnych w ośrodku warszawskim.

U każdego Rozmówcy z działalnością naukową łączy się jakieś zabawne wydarzenie, niekiedy ważące na wyborze zagadnienia badawczego, czy też jakaś anegdota, nie szczędząca własnej osoby. To tylko świadczy o dużym poczuciu humoru i traktowaniu w lekki sposób zabawnych sytuacji z własnego życia. Świetnym przykładem może tu być rozmowa z prof. Andrzejem Białasem, prezesem Akademii. Ale działalność Rozmówców to nie tylko praca naukowa. Część z nich reprezentuje sztuki plastyczne (profesorowie Stanisław Rodziński i Bronisław Chromy), architekturę (prof. Witold Cęckiewicz) i sztukę aktorską (Andrzej Seweryn). Kwestie artystyczne przebijają jednak niemal w każdej rozmowie, jak choćby w kapitalnej wypowiedzi Władysława Stróżewskiego o metafizyczności sztuki, wypowiedzi nawiązującej do jego książek o analizie piękna i dialektyce twórczości. Tematy te porusza także prof. Andrzej Szczeklik, studiujący w młodości w klasie fortepianu w Wyższej Szkole Muzycznej, no i autor dwóch przepięknych i głębokich swą mądrością książek: *Katharsis* o uzdrowicielskiej mocy natury i sztuki oraz *Kore*.

Każdy wywiad, każda rozmowa to kapitalnie przedstawiony fragment historii badań w danej dziedzinie nauki. Śmiem stwierdzić, że te trzy tomy składają się na książkę na wskroś beletrystyczną, tyle w niej anegdot, opowieści, fabuły.

Każdy wywiad, każde opowiadanie kończy się refleksją o Polskiej Akademii Umiejętności; refleksją zawsze nacechowaną ogromnym uczuciem, niemal jak do Matki Żywicielki.

Książka nasycona jest wielką mądrością, a nie ma mądrych tekstów i mądrych odpowiedzi bez mądrych pytań. Zadawał je, a właściwie lepiej powiedzieć – inspirował tematy podejmowane przez uczonych, dr Andrzej Kobos, fizyk i redaktor czasopisma internetowego. Z tych pytań powstało dzieło, które przejdzie do historii nauki polskiej.

Andrzej Śródka
Instytut Historii Nauki PAN